

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΑΣΙΟΥ ΣΚΟΡΑΕΑΝ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΟΥ, ὑποδ. τοῦ Ὁρφανοτροφείου Χατζηκώστα

ΕΝ ΤΗΙ ΗΜΕΔΑΠΗΙ

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ προπληρωτῆ

δραχ. 6

Παρακαλοῦμεν τοὺς καθυστεροῦν-
τας νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν ἐν
αυστημένῃ ἐπιστολῇ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διδάκτορας τῆς Φιλοσοφίας, καὶ εἰδικῶς τῆς παιδαγωγί-
κῆς, πρώην γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν
σχολείων τοῦ Κράτους, μέλους τακτικοῦ τοῦ ἐν
Γερμανίᾳ συλλόγου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς
ἐπιστημονικῆς Παιδαγωγικῆς κλπ.

ΓΡΑΦΕΙΑ : Ὁδὸς Ἀναγνωστοπούλου ἀριθ. 16.

ΕΝ ΤΗΙ ΑΛΛΟΔΑΠΗΙ

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ προπληρωτῆ

φρ. χρ. 7

Ἀποστέλλεται διὰ συστημένης
ἐπιστολῆς εἰς μονόγρυσσα γραμ-
ματόσημα Τουρκίας (5 γρ. 1 φρ.

Ἀριθ. 28

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Φεβρουαρίου 1894.

Ἔτος Β'.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ : Περί ἠθικῆς ἀνατροφῆς. — Μουσικὴ λεσχηνεῖα ὑπὸ Α. Γραφειάδου. — Ἐπιστημονικὴ ἑταιρεία.
Γνώμη περὶ τοῦ διαγωνισμοῦ τῶν διδακτικῶν βιβλίων. — Ὑθλοὶ Παπαμάρκου ἐνώπιον τῶν πραγμάτων.

ΠΕΡΙ ΗΘΙΚΗΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ

Ἡ ἠθικὴ ἀνατροφή πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τοῦ οἴ-
κου. Ἄλλὰ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι οἱ γονεῖς πα-
ρεσκευασμένοι μάλιστα δὲ ἡ μήτηρ. Εἶναι ἐγκλημα
ὅτι πρὸς τοιαῦτο ὑψηλὸν καθῆκον οὐδεμία πρόνοια
γίνεται ἐν τοῖς σχολείοις. Γονεῖς πρέπει νὰ γίνωνται
οὐχὶ μόνον οἱ δυνάμενοι νὰ γεννήσωσι τέκνα, ἀλλ' οἱ
δυνάμενοι καὶ νὰ ἀνατρέψωσιν αὐτά. Ὅπου λείπει ἡ
γνώσις τῆς ἀνατροφῆς κατὰ τε θεωρίαν καὶ πρά-
ξιν, ἐκεῖ ἡ ἀνατροφή θὰ ἀποτυγχάνῃ μάλιστα δὲ ἡ
ἠθικὴ. Ἡ πρὸς τοὺς παῖδας συμπεριφορὰ τῶν γο-
νέων καὶ διδασκάλων τῶν μὴ παιδαγωγικῶς παρε-
σκευασμένων εἶναι ὑπαγόρευσις τῆς στιγμῆς, δὲν εἶ-
ναι ἀπόρροια πεποιθήσεως περὶ τοῦ λησιτελοῦς τῶν
πράξεων των. Συμβουλεύουσι, ἐπιπλήττουσι, δέρουσι,
ὡς ἐπέβη αὐτοῖς, ὡς νῆ ἐκάστοτε διάθεσις ὑπαγο-
ρεύει εἰς αὐτούς, ὡς βλέπουσι τοὺς ἄλλους πράττον-
τας, ὡς ἐνθυμοῦνται ὅτι προσηνέχθησαν καὶ πρὸς
αὐτούς οἱ γονεῖς αὐτῶν καὶ διδάσκαλοι, ἀδιάφορον
ἂν τὰ μέτρα, ἃ σήμερον θέτουσιν εἰς χρῆσιν, ἀναι-
ροῦσι τὰ τῆς χθές. Ὁ Ἰωάννης ὁ Παῦλος ἐν τῇ
παιδαγωγικῇ αὐτοῦ τῇ ἐπιγραφομένῃ *Levana* §.
21 ἀριστα ἐσατύρισε τὴν τοιούτων γονέων διαγωγὴν
ὡς ἐξῆς.

«Ἐάν τις ἤθελε νὰ φέρῃ εἰς τὸ φῶς καὶ νὰ κα-
ταστρώσῃ εἰς πρόγραμμα σπουδῶν ἢ πρόγραμμα
μαθημάτων, τὴν λαμβάνουσαν ἀσυμφωνίαν π. χ. ἐνὸς
πατρὸς ἐκ τῶν πολλῶν, τότε τοῦτο θὰ εἶχεν ὡς ἐξῆς.
Κατὰ τὴν πρώτην ὥραν ἃς διδάσκηται ὁ παῖς κα-
θαρὰν ἠθικὴν παρ' ἐμοῦ ἢ παρὰ τοῦ οἰκοδιδασκά-
λου. Κατὰ τὴν δευτέραν μᾶλλον ἀκάθαρτον ἠθικὴν
ἢ ἐφηρμοσμένην πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον. Κατὰ τὴν

τρίτην «βλέπεις ὅτι καὶ ὁ πατήρ σου ποιεῖ οὕτω ;»
Κατὰ τὴν τετάρτην «Ἐἶσαι ἀκόμη μικρός, αὐτὸ
ὅμως ἀρμόττει μόνον εἰς τοὺς μεγάλους.» Κατὰ τὴν
πέμπτην «Τὸ κύριον εἶναι νὰ ζήσης ἐν τῷ κόσμῳ
καὶ νὰ γίνῃς τι καὶ σὺ ἐν τῇ πολιτείᾳ.» Κατὰ τὴν
ἕκτην «Οὐχὶ τὸ πρόσκαιρον, ἀλλὰ τὸ αἰώνιον ἀπο-
τελεῖ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου.» Κατὰ τὴν ἑβδό-
μην «Διὰ τοῦτο ὑπόμεινε μᾶλλον τὴν ἀδικίαν καὶ
ἀγάπην.» Κατὰ τὴν ὀγδόην «Ἀμύνου γενναίως
προσβαλλόμενος.» Κατὰ τὴν ἐνάτην «Μὴ θορύβει
τόσον, καλὸν μου παιδίον.» Κατὰ τὴν δεκάτην «Οἱ
παῖδες δὲν πρέπει νὰ κάθηνται οὕτως ἡσυχαι.» Κατὰ
τὴν ἑνδεκάτην «Ὁφείλεις μᾶλλον νὰ πειθῆσαι εἰς
τοὺς γονεῖς σου.» Κατὰ τὴν δωδεκάτην «καὶ νὰ
ἀνατρέψῃς αὐτὸς σεαυτὸν.» Καὶ οὕτως ὁ πατήρ διὰ
τῆς ἀλλαγῆς τῶν μαθημάτων καὶ τῆς θέσεως τῶν
ἀρχῶν του δὲν δύναται νὰ διδῇ τὸ πλημμελὲς καὶ
τὴν μονομέρειαν αὐτῶν. Ἄν δὲ θέλητε νὰ μάθητε
καὶ περὶ τῆς συζύγου του, τί αὕτη σκέπτεται καὶ
πράττει, αὕτη ὑπερβάλλει καὶ τὴν κωμωδὸν ἐκείνην,
ἣτις ἐμφανίζεται εἰς τὴν σκηνὴν φέρουσα εἰς ἀμφο-
τέρας τὰς χεῖρας πλῆθος ἐγγράφων καὶ ἐρωτηθεῖσα
τί φέρει εἰς τὴν δεξιὰν ἀπεκρίθη διαταγὰς, τί δὲ
εἰς τὴν ἀριστερὰν ἐναντίας διαταγὰς. Ἡ μήτηρ ὁ-
μοιάζει μᾶλλον πρὸς τὸν γίγαντα Βριάρεων, ἔχοντα
ἑκατὸν χεῖρας καὶ ἐν ἐκάστη τούτων τὰς διατα-
γὰς του».

Τὰ πράγματα ὡς ἔχουσι δὲν εἶναι δυνατόν εὐθύς
νὰ μεταβληθῶσι. Θὰ παρέλθωσι πολλαὶ γεννεαί,
μέχρις ὅτου παρατηρηθῇ βελτιώσις τις σπουδαία.
Καὶ τὰ παιδαγωγικὰ συστήματα, ὡς καὶ τὰ πολι-
τεύματα δὲν ποιοῦνται, ἀλλὰ γίνονται. Καὶ διὰ νὰ
γίνῃ ἐπαισθητὴ ποιά τις βελτιώσις πρέπει νὰ πα-
ρέλθῃ χρόνος. Ἄλλ' ὅπως τέλος γίνῃ ποιά τις ἀρχή,

πρέπει να δοθῆ πρός τοῦτο ὄθρησις. Καί ἐν ἄριστον μέσον εἶναι ἡ ἐξηγήσις τοῦ πράγματος.

Ὁ Λόρδος Πάλμερστον ἐπρέσβευεν ὅτι τὰ παιδιά φύσει εἶναι καλά. Ἡμεῖς δὲν ἀποδεχόμεθα ὡς ὀρθόν τὸ δόγμα τοῦτο, μάλιστα δὲ φρονοῦμεν ὅτι τὸ ἐναντίον εἶναι εἰς τὴν ἀλήθειαν ἐγγύτερον. Οὐδὲ συμφωνοῦμεν πρός ἐκείνους, οἵτινες φρονοῦσιν ὅτι διὰ τῆς καλῆς ἀνατροφῆς δύναται πᾶν παιδίον νὰ γίνῃ ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ. Τούναντίον ἔχομεν ἐσχηματισμένην γνώμην ὅτι τὰς ἀτελείας τῆς φύσεως δύναται μὲν καλῆ ἀνατροφή νὰ ἐλαττώσῃ, οὐδέποτε ὅμως καὶ νὰ ἐξαλείψῃ. Ἡ γνώμη ὅτι τέλειον σύστημα ἀνατροφῆς ἐν τῷ ἅμα θὰ ἐμφανίσῃ ἡμῖν καὶ τέλειον γένος ἀνθρώπων ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα πρός τὴν ὑπὸ ποιητοῦ ἐκφρασθεῖσαν γνώμην ὅτι τὸ κακὸν θὰ ἐκλίπῃ εὐθὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἀφήσωσι τὰς κακὰς αὐτῶν ἔξεις καὶ προλήψεις. Ἀμφοτέραι αἱ γνώμαι αὗται δὲν εἶναι ὀρθαί.

Οὐχ ἤττον ἡμεῖς διακείμεθα φιλικῶς πρός ἐκείνους, οἵτινες μὲγάλα πράγματα ἀναμένουσιν ἐκ τῆς ἀνατροφῆς. Ὁ ἐνθουσιασμός μάλιστα ἐν τῇ ὑπερβολῇ αὐτοῦ μέχρι φανατισμοῦ εἶναι δύναμις κινητήριος μὲγάλη, ἣν δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμᾷ τις. Οὐδεμὴ ἀμφιβολία ὅτι ὁ πολιτικός αὐτός, ὅστις ὑποβάλλεται εἰς μυρίους κόπους καὶ θυσίας, οὐδέποτε θὰ ἐποίει τοῦτο, ἐὰν δὲν ἐπίστευεν ὅτι ἡ μεταρρύθμισις, ὑπὲρ ἧς ἀγωνίζεται, εἶναι ἡ μόνη ἀληθὴς καὶ ἀναγκαία. Ὁ σύλλογος τῆς ἐγκρατείας, ἐὰν δὲν εἶχεν ἀκράδαντον πεποιθήσιν ὅτι ἡ μέθη εἶναι ἡ πηγὴ πάντων τῶν κοινωνικῶν καταστροφῶν, οὐδέποτε θὰ ἐργάζετο μετὰ τόσῃ ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τοῦ. Ἐν ταῖς φιλανθρωπικαῖς τῶν ἀνθρώπων προσπάθειαις καθόρθοῦνται μὲγάλα πράγματα διὰ τῆς διαίρεσεως τῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ διαίρεσις τῆς ἐργασίας, πρέπει νὰ εὐρεθῶσιν ἄνθρωποι, οἵτινες νὰ ἀναγνωρίζωσι τὸ χρέισμον τῆς τοιαύτης ἐπιχειρήσεως, νὰ πιστεύωσι δ' ἀκράδαντως μάλιστα εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Καὶ διὰ τοῦτο ἔδυνάμεθα νὰ δι'σχυρισθῶμεν ὅτι ἐκείνων αἱ προσδοκίαι, ὅσον ὑπερβολικαί καὶ ἂν εἶναι, οἵτινες θεωροῦσι τὴν ἀνατροφήν ὡς θαυμάσιον πάντων τῶν κακῶν φάρμακον, δὲν μένουσι ἀνευ ἀποτελέσματος καὶ ὅτι ἴσως τοῦτο πρέπει νὰ ἀποδοθῆ εἰς ἰδιαιτέραν τῆς θείας οἰκονομίας πρόνοιαν, ὅτι ἡ πίστις αὐτῶν δὲν κλονίζεται.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ὄντως ὑπῆρχε τοιοῦτο σύστημα, δι' οὗ νὰ ἠδυνάμεθα τρόπον τινὰ τὰ παιδιά νὰ ἐχύνομεν κατὰ τινὰ ποθῆτὸν τύπον καὶ ἂν ἦτο δυνατόν καὶ οἱ γονεῖς αὐτῶν νὰ ἐμιμοῦντο τὸ σύστημα τοῦτο, πάλιν δὲν θὰ κατωρθοῦμεν τὸν ἐπιδικώμενον σκοπὸν διότι ἡ ἐφαρμογὴ τοιοῦτου συστήματος ὑποθέτει βαθμῶν νοσημοσύνης, ἀρετῆς καὶ αὐτεξουσιότητος, ἀπερ οὐδεὶς τούτων κατέχει. Καὶ πάντες, ὅσοι λαλοῦσι περὶ τῆς κατ' οἶκον ἀνατροφῆς, περιπίπτουσιν εἰς τὸ σφάλμα ὅτι πάντα μὲν τὰ σφάλματα καὶ πάσας τὰς δυσκολίας ἀποδίδουσιν εἰς τὰ

παιδιά, οὐδὲν δὲ εἰς τοὺς γονεῖς. Συνήθως παραδέχονται καὶ ἐν τῇ διοικήσει τοῦ οἴκου ὡς καὶ ἐν τῇ διοικήσει τῶν λαῶν ὅτι αἱ ἀρεταὶ μὲν εὐρίσκονται εἰς τοὺς ἄρχοντας, τὰ δὲ σφάλματα εἰς τοὺς ἀρχομένους. Ἀλλ' εἰς πάντα ἄνθρωπον κρίνοντα καθ' ὠριμμένας παιδαγωγικὰς ἀρχὰς φαίνονται τὰ πράγματα ὅλως τούναντίον.

Οἱ πολῖται, μεθ' ὧν ἡμεῖς ἀναστρέφομεθα, οἱ ἄνθρωποι οἱ ὑπάρχοντες ἐν τῷ κόσμῳ, εἶναι, ὡς πάντες γινώσκουσι λίαν ἀτελῆ πλάσματα. Ἐν ταῖς καθ' ἡμέραν διαφοραῖς τῶν ἀνθρώπων, ἐν ταῖς χρεωκοπίαις, ἐν ταῖς δίκαις, ἐν ταῖς ἀστυνομικαῖς ἐκθέσεσι, βλεπομένην ὑπάρχοντα ἐν πᾶσι τὴν φιλαυτίαν, τὴν ἀπιστίαν, τὴν ἀγριότητα. Ἀλλ' ἐὰν πρόκηται νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν ἐν τῇ ἀνατροφῇ ὡς καὶ περὶ τῆς ἀναγωγῆς τῶν τέκνων τῶν, συνήθως δεχόμεθα ὅτι τὰ ἐγκληματικὰ αὐτὰ πρόσωπα ἐν τῇ ἀνατροφῇ τῶν τέκνων αὐτῶν εἶναι ἐντελῶς ἀνεπίδεκτα ἠθικῶν σφαλμάτων! Τοῦτο δὲ θεωροῦμεν τοσοῦτον μακρὰν τῆς ἀληθείας, ὥστε δὲν διστάζομεν πολλὰ τῶν κατ' οἶκον συμβαινόντων ἀτόπων, ἀ συνήθως θεωροῦνται ὡς τῆς παιδικῆς φύσεως ἀποκνήματα, νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν κακὴν τῶν γονέων συμπεριφορὰν. Καὶ τίνα μόρφωσιν ἠθικὴν νὰ ἀναμένωμεν παρὰ τοιαύτης μητρὸς, ἣτις δέρει τὸ τέκνον τῆς τὸ μικρὸν, διότι δὲν θέλει νὰ πῆ; Καὶ τίνα δικαιοσύνην νὰ ἐμπνεύσῃ πατὴρ, ὅστις ὑπὸ τῆς κραυγῆς τοῦ παιδὸς προσεκτικὸς γενόμενος, οὐ τὰ δάκτυλα συνεσπίγγησεν μετὰ τῶν παραθυροφύλλων, ἀντὶ νὰ σπεύσῃ καὶ ἐλευθερώσῃ τὴν χεῖρα τοῦ παιδίου, δέρει τοῦτο ἀνηλεῶς; Τοιαύτη συμπεριφορὰ μαρτυρεῖ ἄγρια ἐνστικτα ἀπαντῶντα εἰς τὰ ἄλογα ζῶα, ἀπερ φονεύουσι τὰ ἀσθενικὰ καὶ ἀνάπηρα τοῦ γένους τῶν. Ὅσον δὲ καὶ ἂν θεωρῶνται ἀκρότητες, εἶναι ἐν τούτοις πράγματα, ἀ δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ καθ' ἐκάστην ἡμέραν παρὰ πολλαῖς τῶν οἰκογενειῶν. Καὶ τίς δὲν εἶδε πολλὰκις τροφούς ἢ γονεῖς δέροντας τὰ παιδιά διὰ τὴν δυστροπίαν αὐτῶν, ἣτις ἔχει ἴσως τὸν λόγον τῆς ἐν τῇ σωματικῇ τοῦ παιδὸς ἀδιάθεσις; Καὶ τίς δὲν προαισθάνεται ἀνατροφήν πρός ὄργην καὶ πρός ἀδιαλείπτους ἐριδας, ὅταν βλέπῃ τὴν μητέρα ἀνορθοῦσαν τὸ πίπτον τέκνον τῆς, νὰ ἐπιπλήττῃ βαναύσως καὶ νὰ ὑβρίζῃ αὐτὸ λέγουσα! «Κτῆνος, δὲν προσέχεις;» Καὶ δὲν ἀποδεικνύει ὁ τραχὺς τρόπος, δι' οὗ ὁ πατὴρ ἐπιτάσσει εἰς τὸ τέκνον τοῦ νὰ μὴ ἀνησυχῇ, ἔλλειψιν συμπαθείας πρός αὐτό; Δὲν εἶναι αἱ αἰώνια, πολλὰκις δὲ ὅλως περιττὰ ὑπομνήσεις καὶ ἀπαγορεύσεις, ἢ προσταγῆ, νὰ κάθηται ἡσυχᾶ, ἣτις εἰς ζωηρὸν παιδίον εἶναι μὲγα βασανιστήριον, ἢ ἀπαγορεύσεις ἐν σιδηροδρομικῷ ταξιδίῳ νὰ μὴ βλέπῃ ἔξω διὰ τοῦ παραθύρου, ὅπερ εἰς ἐξυπνον παιδίον εἶναι στέρησις πικροτάτης, πάντα ταῦτα δὲν εἶναι σημεῖα φοβερᾶς ἐλλείψεως ἀγάπης καὶ συμπαθείας πρός τὰ παιδιά; Καὶ τὸ ἀληθὲς ἐνταῦθα εἶναι ὅτι αἱ δυσκολίαι πρός ἠθικὴν ἀνατροφήν εἶναι διπλάσαι προερχόμεναι ἐκ

τῶν σφαλμάτων καὶ τῶν γονέων καὶ τῶν παιδῶν.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀποθαρρύνῃ, ἀλλὰ τούναντίον πρέπει μετ' ἐνεργείας νὰ ἐργασθῶμεν νὰ διαδοθῶσιν αἱ ὀρθαὶ γνώσεις πρός καλὴν ἀνατροφήν τῶν παιδῶν καὶ εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ εἰς τοὺς γονεῖς. Ἐν τοῖς ἐπομένοις θὰ ἐκθέσωμεν πρῶτον μὲν τὰ γενικὰ ἀξιώματα καὶ κατόπιν διὰ παραδειγμάτων θὰ ὑποδείξωμεν τί πρέπει νὰ γίνηται πρός ἠθικὴν ἀνατροφήν τῶν παιδῶν.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΛΕΣΧΗΝΕΙΑ

Pereat tristitia!

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Θεραπεύσωμεν τὴν μουσικὴν! Τὸ ἐρώτημα θέλει ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ προσώπου τῶν ἀμελούντων τῆς θείας ταύτης τέχνης, ἐὰν οὗτοι ρίψωσιν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς χώρας, ἐν ἣ ζῶμεν. Οὐ μόνον ἐν τῷ κλεινῷ ἄστει, ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα βλέπομεν τοὺς ὑπερόχους ἐκείνους ἀνδρας θεωροῦντας τὴν μουσικὴν ὡς τῶν μεγίστων παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις δωρηθέντων ἀγαθῶν. Οὕτως οἱ Μυτιληναῖοι εἰς τοὺς ἀφίσταμένους τῶν συμμάχων τὴν βαρυτάτην, ὡς ἐθεώρουν καὶ ὡς ὄντως εἶναι τοιαύτη, ἐπέβαλον τιμωρίαν τῆς; καὶ μὴ διδάσκωνται οἱ παῖδες αὐτῶν μουσικὴν. Ἐν Κρήτῃ οἱ παῖδες ἐμάθανον τοὺς νόμους μετὰ μελωδίας πρός τε ψυχαγωγίαν καὶ πρός ἐνίσχυσιν τῆς μνήμης. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ τὰ πρῶτα διδάγματα ἠθικῆς καὶ πρακτικῆς ἐν τῷ βίῳ ἐμανθάνοντο ἄδόμενα πρός μέλος ἢ μᾶλλον πρός ρυθμὸν, ὡς τρόπον τινὰ τὰ ἡμέτερα τοῦ λαοῦ ἄσματα, ὡς π. χ.

Φεγγαράκι μου λαμπρό,

Φέγγε μου νὰ περπατῶ

κτλ.

τὰ πλήρη παιδικῆς ἀφελείας, μελαγχολίας καὶ μονοτονίας. Ὁ ἄνθρωπος δούλος ὧν εἴτε τῆς φύσεως εἴτε ἄλλων ἀνθρώπων εἴτε τῶν ἰδίων παθῶν καταφεύγει εἰς τὴν μουσικὴν. Τοῦτο παρατηροῦμεν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς φυσικοὺς λαοὺς. Οἱ Κάφροι μανιωδῶς ἀγαπῶσι τὴν μουσικὴν. Οἱ μαῦροι τῆς νήσου τῆς Γαλλίας ἢ Βουρβωνικῆς καὶ τὰς διαταγὰς εἴτε αὐτὰς τῶν κυρίων τῶν ἄδουσι μελοποιούντες προχειρῶς. Ἐν Ἑλλάδι ὅμως ἡ μουσικὴ ἦτο ψυχικὴ φυσικὴ τροφή, θεῖον δῶρον συμφύεις τοῖς ἀνδράσι ἐκείνοις, δι' οὗ καὶ αὐτὴ ἡ ἄψυχος φύσις ἐφαίνετο ζωογονουμένη. Ἐνθυμηθῶμεν τὴν λύραν τοῦ Ἀμφίονος καὶ ἐκείνην τοῦ Ὀρφῆως, ἧς τὴν αἴγλην ὁ Ἰουδαῖος Ὀφφεμβάχ, ἐὰν ἠδύνατο, ἤθελεν εὐχαρίστως ἀμαυρώσῃ διὰ τῆς οἰκτρᾶς του παρρωδίας, ὡς ἐτόλμησε νὰ προσβάλλῃ καὶ τὴν τῆς Αὐρηλιανῆς παρβένου τῆς Ἰωάννας Δάρκ (Jeanne d'Arc), διακωμωδῶν αὐτὴν μουσικῶς καὶ λεκτικῶς,

τὴν ἀγίαν ἐκήρυξεν ἐσχάτως ὁ πάπας, καὶ ἧς τὴν παρθενικὴν αἴγλην ἐβουλήθη νὰ κηλιδώσῃ ὁ πανοῦργος Ἰουδαῖος μετὰ τοῦ Ἰταλοῦ συνωμότητου αὐτοῦ, τοῦ Signor Solera (Giovanna d'Arco). Διὸ οἱ Γάλλοι αὐτοὶ οὐχὶ ἔνεκεν ἠθικῶν, ἀλλ' ἔνεκεν ἀκριβῶς καλλαισθητικῶν λόγων καλοῦσιν αὐτόν: «polisson en musique» καὶ τὰ ἔργα του χαρακτηρίζουσι διὰ τῶν κοσμητικῶν «absurde» καὶ τοὺς ἤχους του «flonsflons» κλπ. Ἡ δὲ τῶν ἔργων του ἐπιτυχία ὀφείλεται τοῦτο μὲν εἰς ἐξόχους αἰοδούς, π.χ. εἰς μίαν Freggolini, Nicolini καὶ μάλιστα εἰς μίαν ἀληθῆ Σειρῆνα, τὴν Patti, τοῦτο δὲ καθόλου ὀλίγον—ἄς τὸ εἴπωμεν—καὶ εἰς τὸν χαρακτήρα, τῶν Γάλλων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν νῦν τὸ Ὀφφεμβάχεια, καὶ πολλὰ μάλα δὴ ὄντα, εὐφύμως χαίρετω.

Μετὰ δὲ τὰς ξηρὰς ταύτας ἀναμνήσεις, τὰς καταθλιπτικὰς τοῦ αἰσθήματος τοῦ καλοῦ—διότι τοιαύτη εἶναι πάντοτε ἡ παρρωδία καὶ ἡ ἐπιμώκησις τῶν ὑψηλῶν καὶ τιμίων εἴτ' ἐν στίχοις εἴτ' ἐν ἤχοις—ἐπιτρέψατε τῷ γηραιῷ, τῷ τρέμοντι πρός τῶν αἰερῶν λόγων, τῷ δεισιδαίμονι, ἀλλὰ πάντοτε ἀγαθῷ Ἡροδότῳ νὰ διηγηθῆ ἡμῖν πρός ἀνακούφισιν μίαν τῶν γοητευτικῶν του ἐκείνων διηγήσεων κατὰ τὸν ἀφελῆ, τὸν χαρίεντα αὐτοῦ τρόπον:

«... ἐτυράννευε δὲ ὁ Περίανδρος Κορίνθου τῷ δὴ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολογοῦσι δὲ σφι Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θωῦμα μέγιστον παραστήναι, Ἀρίονα τὸν Μηθυμαῖον ἐπὶ δελφίνος ἐξενευχθέντα ἐπὶ Ταϊναρον, εόντα κιθαρωδὸν τῶν τότε ἐόντων οὐδενὸς δεύτερον, καὶ διθυράμβον πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ποιήσαντά τε καὶ ὀνομασάντα καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ. τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι, τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περίανδρῳ, ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι εἰς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην, ἐργασάμενον δὲ χρήματα μὲγάλα θελήσαι ὀπίσω εἰς Κόρινθον ἀπικέσθαι ὄρμασθαι μὲν νῦν ἐκ Τάραντος, πιστεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἢ Κορίνθιοισι μισθώσασθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιβουλεύειν τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας ἔχειν τὰ χρήματα. τὸν δὲ συνέντα τοῦτο λίσσασθαι, χρήματα μὲν σφι προέντα, ψυχὴν δὲ παραιτούμενον. οὐκ ἂν δὲ πείθειν αὐτὸν τοῦτοισι, ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθμέας ἢ αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὡς ἂν ταφῆς ἐν γῆ τύχῃ, ἢ ἐκπηδᾶν εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. ἀπειληθέντα δὴ τὸν Ἀρίονα εἰς ἀπορίην παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι οὕτω δοκίει, περιιδεῖν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι ἀείσαι. ἀείσας δὲ ὑπέδεκετο ἑαυτὸν κατεργάσασθαι καὶ τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἠδονὴν, εἰ μέλλοιεν ἀκούσασθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων αἰοδοῦ, ἀναχωρῆσαι ἐκ τῆς πύμνης ἐς μέσην νέαν. τὸν δὲ ἐνδύντα τε πᾶσαν τὴν σκευὴν καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι διεξελθεῖν νόμον τὸν ὀρθιον, τελευτῶντος δὲ τοῦ νόμου ρίψαι μιν ἐς τὴν θάλασσαν ἑαυτόν, ὡς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν ἐς Κόρινθον, τὸν δὲ δελφίνα

λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξενεῖται ἐπὶ Ταίναρον. Ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρεῖν ἐς Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγγέσθαι πᾶν τὸ γεγονός. Περίανδρον δὲ ὑπὸ ἀπιστίας Ἀρίονα μὲν ἐν φυλακῇ ἔχειν οὐδαμῇ μετιέντα, ἀνακῶς δὲ ἔχειν τῶν πορθιμῶν, ὡς δὲ ἄρα παρεῖναι αὐτούς, κληθέντας ἱστορέεσθαι, εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος φαιμένων δὲ ἐκείνων, ὡς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην καὶ μιν εὖ πρήσσοντα λίποιεν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα, ὥσπερ ἔχων ἐξεπήδησε καὶ τοὺς ἐκπλαγέντας οὐκ ἔχειν ἐτι ἐλεγχόμενους ἀρνέεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν Κορίνθιοι τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι, καὶ Ἀρίονος ἐστὶ ἀνάθημα χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταίναρω, ἐπὶ δελφίνος ἐπέων ἀνθρώπου.» (Ἡρόδ. Ι. 23-25).

Μετὰ δὴ ταῦτα, τὸ βλέπομεν, εἶναι καιρὸς νὰ θέσωμεν μίαν μεγάλην τελείαν εἰς τὰς ὀλίγας ταῦτα γραμμὰς· ἀλλ' ἕτερος μέγιστος γόης ἀφαρπάζει ἡμᾶς καὶ ἔλκει συνεπαίωρουμένους μέχρι τῶν τελευταίων ἀντιλήψεων τῆς μεγαλοπροπεστῆτος του ἀρμονίας. Προσπαθοῦμεν νὰ ἀποφύγωμεν, ἀλλ' οὗτος κρατεῖ ἡμᾶς ἐκεῖ, πειθαναγκάζων ν' ἀνέλθωμεν μετ' αὐτοῦ εἰς τὰ ἱλιγγώδη ὕψη. Ἀκούομεν ἐπικαλούμενον τὰς Μούσας, τὰς Χάριτας, τοῦ κάλλους τὴν διόσδοτον αἴγλαν, διὰ τοῦ περιληπτικοῦ Θεά :

Μῆνιν ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος

Καὶ ἡ μῆνις αὕτη, μ' ὄλην τὴν οὐλομένην, τὴν ἀπαστράπτουσαν ἐκ σφρίγους καὶ κάλλους νεότητος σφοδρότητά της, εἶναι μῆνις μουσική.

Ἴδού, χωροῦσι πρὸς τὰς κλισίας τῶν Μυρμιδόνων, βαίνοντες παρὰ θίνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης Φαίαξ ὁ δίφιλος καὶ Αἴας ὁ μέγας καὶ ὁ δῖος Ὀδυσσεύς· τούτους δὲ ἀκολουθοῦσιν οἱ κήρυκες Ὀδῖός τε καὶ Εὐρυβάτης καὶ ... ἡμεῖς. Ἡ φόρμιγξ ἡ λιγεία, ἡ δαιδαλίη, τὸ ἀνδρῖκόν τοῦ Αἰακίδου ἄσμα, ἀειδόντος «κλέα ἀνδρῶν», ἠχοῦσιν ἐν τῇ σκηνῇ του· ὁ δὲ καλὸς, ὁ εὐγενής, ὁ ἰσόθεος Πάτροκλος κάθηται ἐναντίος σιωπῇ :

δέγμενος Αἰακίδην, ὁπότε λήξειεν ἀείδων.

Μάλιστα πρόκειται περὶ τούτου : Νὰ ἀκούσωμεν τὸν ὡς ἀπὸ τοῦ βήματός λόγον τοῦ Ὀδυσσεύος καὶ τὴν θυελλώδη ἀπάντησιν τοῦ Ἀχιλλεύος καὶ τὸν κωλυσιεργὸν λογοερισμὸν τοῦ Φαίακος ! Καὶ δὲν ὑπάγομεν, per Bacco ! εἰς τὴν ἡμετέραν Βούλην ; ..

Ἡμεῖς ἀνιπτάμεθα μακρὰν. Ὁ κονίσσαλος τοῦ πεδίου τῆς ἡρωϊκῆς μάχης εἰς τὸν χάλκεον ἴκει οὐρανόν. Ἡ κλαγγὴ τῶν ὀπλων ἐκκωφοῖ ἡμᾶς, ὡς μυρία περιπλαταγοῦσα θύελλαι. Οἱ στόνοι τῶν πέπληγμένων, οἱ θρίαμβοι τῶν νικητῶν, οἱ Ἀρήιοι ὀαρισμοὶ τῶν πολεμιστῶν πληροῦσι τὸν ἄερα. Οἱ θεοὶ μάχονται... Ὁ Αἴας, ὁ Τυδεΐος υἱός, ὁ ὑπερθύμος Διομήδης, καταφρονούντες αὐτῶν ἐν τῇ πολεμικῇ ὁρμῇ τῶν, πλήττουσιν αὐτούς· οὗτοί δὲ ἐν πόνοις καὶ αἰσχύνῃ ὑποχωροῦσιν ἀχθόμενοι εἰς τὰ δώματα τοῦ πατρός τῶν, τοῦ μεγάλου Διός, ὅστις

ὁμῶς καταθορυβοῦμενος ἐν τέλει καὶ αὐτὸς βροντᾷ δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, στέλλει οἰωνούς, ὀργίζεται, μειδιᾷ, ζυγοστατεῖ τύχας ἀνδρῶν, καὶ τέλος ἀφίνει τὰ πράγματα εἰς τὴν τύχην τῶν, ἀπλοποιῶν οὕτω τὰς περὶ τούτων φροντίδας κατὰ τὴν συνήθη καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἀξιάγαστον μέθοδον.

Ἦδη τοὺς ἀγρίως μεγαλοπροπεῖς· στίχους διαδέχονται γλυκύτεροι, εἰρηναῖοι τοιοῦτοι. Τὰ κοίλα καὶ μεγαλοπροπεῖ κύματα τοῦ Ἀτλαντικοῦ διαδέχονται οἱ μετριώτεροι κυματισμοὶ τῆς Μεσογείου. Πάλιν ἡ Μοῦσα· καὶ ὁ σκοπὸς ἐκτίθεται ἀμέσως :

» Ἄνδρα μοι ἔνεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ἃς μάλα πολλὰ πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πολίεθρον ἔπερσεν· πολλὰ δ' ὄγ' ἐν πάντεσσι πάθεν ἄλγεα ὄν κατὰ θυμόν.»

ἀπλούστατα διὰ τριῶν στίγων, γοητευτικῶς εἶτα ἐκτυλισσόμενος kurzweg... διὰ δωδεκακισχιλίων καὶ ἑκατὸν δέκα.

Ἴδού νῦν ἡμεῖς ἐν μέσῳ νέων ὠραίων καὶ θραυστόμων bonvivants· ἐδέσματα πανταχοῦ ἀφθονα καὶ ἀφρώδεις οἶνοι, καὶ ὁ θεῖος ἀοιδὸς Φῆμιος· τέρπει ἡμᾶς διὰ τοῦ νεωτάτου αὐτοῦ ἄσματος. Τίς ὁμῶς ἡ σεμνὴ αὕτη, ἡ εὐγενής καὶ μεγαλοπροπεῖς γυνή, ἣ τις δακρυχέουσα, τηκομένη ὑπ' ὀδύνης θυμοδόρου διατάσσει ἱκετευτικῶς τὸν ἀοιδὸν νὰ παύσῃ ἄσμα, ὅπερ καταφρύγει τὴν εὐαίσθητον αὐτῆς καρδίαν ; ἥ τις ἱσταμένη· ἀπαρὰ σταθμὸν τέγεος πύκα ποιητοῦ» φωνεῖ τῷ ἀοιδῷ.

«Φῆμιε, πολλὰ γὰρ ἄλλα βροτῶν θελκτήρια οἶδας, ἔργ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε, τὰ τε κλείουσιν ἀοιδῶν τῶν ἐν γέσπιν ἄειδε παρήμενος, οἱ δὲ σιωπῇ οἶνον πιόντων· ταύτης δ' ἀποπαύε' ἀοιδῆς λυγρῆς, ἥτε μοι αἰεὶ ἐνὶ στήθεσσι φίλον κῆρ τείρειν»

Εἶναι ἡ δὴ δια γυναικῶν, «κούρη Ἰκαρίοιο, περίφρων Πηνελόπεια», ἥς τὴν ποιητικὴν ψυχὴν περιβάλλουσι πυκναὶ ὀξεῖαι μεληδόνες, ὡς τὰ πυκνὰ φυλλώματα, τὰ δενδρέων πέταλα, περιβάλλουσι τὴν ἡδύμολπον κόρην τοῦ Πανδάρου, καὶ ἥ τις κρύπτεται ὄδυρομένη, γοῶσα· «ἐπὴν νύξ' ἔλθη, ἔλθιστέ κοῖτος ἀπαντα», ὡς ἡ δυστυχῆς ὄσον καὶ θαυμασιὰ γυνή, ἀποτεινομένη πρὸς τὸν φίλον πόσιν, τὸν πρὸ αὐτῆς βρακένδυτον καὶ ἀπλήστως ἀκούοντα, ὡς πρὸς ἐπαίτην, ἢ μᾶλλον πρὸς ἑαυτὴν ἀναφώνει :

«ὡς δ' ὅτε Πανδάρου κούρη, χλωρῆς Ἀηδῶν, καλὸν ἀείδησιν ἕαρος νέον ἱσταμένοιο, δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκνοῖσιν, ἥτε θαμὰ τραπῶσα χεεῖ πολυχηρὰ φωνήν, παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἰτύλον φίλον.»

Καὶ ἦδη ν' ἀκούσωμεν τὰς σοβαρὰς ἐν τῇ νεαρᾷ κωμικότητι τῶν πρὸς τὴν μητέρα ἐπιτιμήσεις τοῦ ἀξιαγᾶστου bonhomme, τοῦ θρασυμένου τούτου Cerngross ; — νὰ ἐνωτισθῶμεν τῆς φιλοσοφίας τοῦ συμπαθεστάτου Τηλεμάχου ; — Ἀγαπῶμεν μᾶλλον τὸ ἄσμα ἐκ νεαρῶν χειλέων· φιλοσοφίαν ὁμῶς, ταύτην ἐκ παιδιῶν καὶ ρικνῶν, ὡς ἀγαπῶμεν

τὸν γενναῖον οἶνον ἐν φιάλαις, ἃς ἦδη ὡς πυκνὸν περιβάλλει δικτυον ὁ εὐγενής τῆς ἀράχης ἱστός.

Ἀλλὰ διατὶ ὁ συμπαθὴς οὗτος ξένος, ὄν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ πατρός τῆς τόσον ἀφελῶς, τόσον φιλανθρώπως ὠδήγησεν ἡ ὠραία, ἡ ἀγνή, ἡ φιλοπαίγμων κόρη τοῦ Ἀλκινόου, διατὶ ἔλκει τὸ πορφύρεον μέγα φᾶρος καὶ καλύπτει τὴν κεφαλὴν, ὅσκιον ὁ περιλυτὸς ἀοιδὸς ὁ τυφλὸς Δημόδοκος ἤθελεν ἐμπνευσθῆ ὑπὸ τῆς Μούσης εἰς νέον ἄσμα ; — Εἰς τοῦτο ἀπαυτᾷ ἡμῖν ἡ εὐγενής, ἡ ψυχολογικὴ λεπτότης, τὸ τέλειον savoir-vivre ἐνὸς ἐντελοῦς gentleman τοῦ πατρός τῆς γλυκείας Ναυσικᾶς.

«Κέκλυτε, Φαίηκων ἠγήτορες ἠδὲ μέδοντες» (θ, 97—106)

Ἐν ταύταις ἡ ψυχὴ τοῦ μυστηριώδους ξένου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐμμένῃ ἐν τῇ λύπῃ, καὶ νὰ φυγαδεύῃ ἐκ τῶν χειλέων τὸ μείδιμα, βλέπουσα τὰς μαρμαρυγὰς τῶν ποδῶν τῶν λαμπρῶν νέων χορευτῶν, καὶ δὴ ἀκούουσα τὸ τοῦ τυφλοῦ ἀοιδῷ κοῦφον καὶ χαρίεν ἐκεῖνο ἄσμα :

«ἀμφ' Ἄρεος φιλότητος εὐστεφάνου τ' Ἀφροδίτης» ἐν ᾧ τὸ χαλὸν μένος Ἡφαιστοῦ ὑφίσταται, πλὴν τοῦ ἄλλου βάρους, καὶ ὅλον τὸν ἀσθέστον γέλωτα τῶν ἀθανάτων, καὶ ἀκούει διασταυρουμένας λίαν ὀχληρὰς αὐτῷ παρατηρήσεις, οἷας πρὸς ἀλλήλους ποιοῦνται, ὡς τέλειοι Παρισῖοι, ὁ ἄναξ ἐκατηβόλος Ἀπόλλων καὶ ὁ δότωρ ἔχων, ὁ διάκτορος Ἀργεῖφόντης.

Ὁ σοβαρὸς Ποσειδῶν ἐπεμβαίνει τέλος. Ὁ Ἡφαιστος θὰ πληρωθῆ — μένει ἐγγυητῆς αὐτός ὁ Ποσειδῶν — «Ε ! τί ἄλλο θέλεις ; — Καὶ ἀνίει δεσμὸν μένος — μάλιστα ὠραῖον μένος ! — Ἡφαιστοῖο.

Ὡ ! ἐκέρδησε τιμίως ὁ Δημόδοκος τὸ παχὺ πεμάχιον ἐκ τοῦ νότου τοῦ ἀργεῖοντος ὕος, ὅπερ διὰ τοῦ κήρυκος προσφέρει αὐτῷ ἀσινῶς : «μὲ ξένα κόλλυθα ὁ πολύμητις Ὀδυσσεύς, ὅστις φαίνεται εὐρίσκων τέρψιν ἀγρίαν εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἰδίων παθημάτων.

Τί δέ ; — Θεά τις βεβαίως τῇ γυνὴ ἔνδον· «καλὸν ἀοιδίαι — δάπεδον δ' ἄπαν ἀμφιμέμυκεν» —

Τί ἄλλο ἦτο ἀνάγκη ὅπως πείσῃ τοὺς εὐαίσθητους τοῦ Ὀδυσσεύος ἑταίρους, ὅπως εἰσέλθωσιν εἰς τὰ δολερὰ δώματα τῆς γοήτιδος Κίρκης, καὶ πῶσι καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ὅπερ ἐξῶθεν διὰ τῶν ὄτων ἐρόφησαν μαγικὸν ποτόν, τὸ αἰετοπεροσφερόμενον ὑπὸ τοῦ ἐκπάγλου κάλλους μορφῆς τε καὶ φωνῆς καὶ καθιστὰν τὸν ἀνθρώπον θεὸν ἢ χοῖρον ;

Ἀφαιρέσατε ἀπὸ τοῦ παιητοῦ τὸν Πράμνειον οἶνον, τὸ μέλι, τὰ ἄλφιστα, τὸν τυρόν, καὶ ἐν γένει τὰς ὑλικὰς ἀναγκαίας τοῦ ἔπους ὑποστάσεις, καὶ θὰ ἴδητε ὅτι ὁ Ὀμηρος, τὸ παιδίον τοῦτο, ὡς νομίζετε, εἶναι Ἡρακλῆς, ὁ ῥύαξ οὗτος ὁ κελάρυζων, ὃν φοβεῖσθε μὴ ζηράνῃ ἢ δίψα ἀρνίου, εἶναι Μισσιπίος, ἢ λεκάνη αὕτη διαυγοῦς ὕδατος πρὸς τέρψιν παιδιῶν, ἣν ἐπισκιάζετε, ἵνα μὴ ἀποροφῆθῃ ὑπὸ

τοῦ βλεφάρου τῆς χρυσοῦς ἡμέρας, εἶναι ὠκεανός. Ὅτι δὲ φαίνεται παιδίον, ῥύαξ, λεκάνη, τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἀνέφικτον τέχνην, τὸ ἡδὺ μυστήριον τῆς δαιμονίου του διανοίας.

Ἄλλ' ἐγκωμιάζω — ἐὰν δὲν ἀπατώμοι τὸν Ὀμηρον !

Ἦδὺ παλιρρόθια κυμάτια, παίζοντα πρὸς τὰ εὐώδη τοῦ λειμῶνος ἄνθη, ἐνοῦσι τὸ ἀπαλὸν γέλασμα τῶν μετὰ τῆς μυροβλήτου ἐκείνων πνοῆς καὶ μετὰ τῶν θελξικαρδίων ἔσμάτων, ἅπανα ὡς θωπειαν γοητευτικὴν φέρει μακρὰν ἢ κοῦφος αὔρα πρὸς τοὺς χειμαζομένους ναύτας :

«Δεῦρ' ἀγ' ἰών, πλοῦσιν Ὀδυσσεῦ» Ὡ ! λύσατε τὸν δυστυχῆ Ὀδυσσεῖα ! Δὲν βλέπετε πόσον σὰς παρακαλεῖ «ὀφρῦσι νευστάζων ;» —

Θὰ ἐναγκαλισθῆ τὸ ἐρωτύλον κύμα, ὅπερ παῖζον θὰ φέρῃ αὐτὸν εἰς τὴν μαγευτικὴν ἐκείνην ἀκτῆν, πρὸς τὰ ὄνειρῶδη ἐκεῖνα ἐν μέσῳ τῶν ἀνθέων πλάσματα, ὧν ἡ φωνὴ μόνη ἀνάστατον ποιεῖ τὴν πολυπαθῆ του καρδίαν. — Τὸ πλοῖον ἃς ἐξκολληθῆ τὴν πορείαν του — αὐτὸς ἐκεῖ θὰ ἀπολαύσῃ. . . , καὶ ἔπειτα ἡ βρογὴ καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ὁ ἥλιος ἃς λευκαίνωσιν ἐπὶ τῶν ἀνθέων τοῦ μαγικοῦ λειμῶνος διεσπαρμένα τὰ ὅστα του . . .

Ὡ ! πόσον εἶναι κακοὶ οἱ ναῦται σου, Ὀδυσσεῦ ! Πταίει βεβαίως ὁ κηρὸς τῶν ὄτων αὐτῶν. — Καὶ ἡ Πηνελόπη ; καὶ ὁ Τηλέμαχος ; καὶ ὁ γέρον Λαέρτης ; καὶ ὁ ἀποθρόσκων τοῦ οἴκου σου ἐν τῇ πατρίδι κάπνιος ; — Εἶναι καλοὶ οἱ ναῦται σου, Ὀδυσσεῦ ! Ἐὐγε πιστοὶ ἑταῖροι, Περιμήδη, Εὐρύλοχε ! Πλείονα δεσμά ! Πιέζετε ἐτι μᾶλλον πανταχόθεν ! Κωπηλατεῖτε εἰς οἱ ἄλλοι ταχέως ! Ἴδού, ὁ κίνδυνος ἀντιπαρήθε. Δειναὶ ἰσως καταγιγίδες ἀναμένουσιν ἐτι ἡμᾶς οὐδεμίαν ὁμῶς αὐτῶν ὀλεθριώτερα τῆς καταγιγίδος τῆς καρδίας. — Κάτω νῦν τὰ δεσμά ! κάτω ὁ κηρὸς ! Εἰσθε ἐλεύθεροι ἄνδρες. Ἄνευ ἀρχῆθεν δεσμῶν καὶ κηροῦ θὰ ἦσθε θεοί, ἴσως ἀνώτεροι τῶν θεῶν, ὅπερ ἀπρεπές.

Καὶ νῦν πρὸς τί, εἶποι τις ἀν ταῦτα ; — Συνηρπάσθη ὑπὸ τοῦ γόητος ποιητοῦ εἰς θεῖαν τέρψιν, ἥς ἔχνη πινὰ βλέπετε καὶ ἐπὶ τοῦ χάρτου, θιγῶν ἄκροισ δακτύλοις σημειᾷ τινα, ἐν οἷς ἀρίδης ἢ βαθεῖα ἐπίδρασις τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως ἐπὶ τῶν εὐγενῶν ἐκείνων ψυχῶν τῶν παλαιωτάτων χρόνων. Ἐὰν δὲ καὶ ἐνταῦθα ἀναγκαίως ἔχη νὰ τεθῆ ἐν ἐτι : Quod erat demonstrandum, ἔστω τοῦτο : ὅτι τέρψιν δύναται τις νὰ εὕρῃ καὶ εἰς τὰ ἀθάνατα τῶν ἡμετέρων προγόνων ἔργα, οὐ μόνον εἰς μυριοσέλιδα μυθιστορήματα, νευροπαθῶν τὰ πολλὰ ἀνθρώπων, μετὰ τῆς ἀπιθάνου, τῆς οἰκτρᾶς αὐτῶν πλοκῆς καὶ τῆς ἀταλαιπώρου μεταφράσεως. Ὅστις δὲ ἀφορᾷ εἰς γνησίαν καλλιαισθητικὴν τέρψιν καὶ μόρφωσιν, καὶ οὐτινος τὸ αἴσθημα οὕτω κατεστράφη διὰ τῶν συγχῶν καὶ ἀφθόνων καὶ τυχαίων νεωτέρων ἀναγνωσμάτων, οὗτος ἃς καταφύγῃ εἰς τὰ αἰγλήεντα ἐκεῖνα ὑγιᾶς διανοίας μνημεῖα, ὅπως ἀναζω-

πυρρή την ψυχήν αὐτοῦ, ῥαγδαίως χειμαζομένην ὑπὸ τῆς νεωτέρας διανοητικῆς νευροπαθείας. Ἐν τοῖς ἔργοις ἐκείνοις θὰ εὔρη τὴν πνευματικὴν ἀντιπυρρὴν κατὰ τῆς φιλολογικῆς ἰμφλουέντζας τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Α. Δ. Γραφειάδης.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Γνώμη τῆς ἐπιτροπείας ἐπὶ τοῦ διαγωνισμοῦ τῶν διδακτικῶν βιβλίων.

Φίλοι ἑταῖροι,

Αἱ πολλὰ καὶ σοβαρὰ αἰτιάσεις αἱ ἀφ' ἱκανοῦ χρόνον ἐκφερόμεναι καὶ ἰδία καὶ δημοσία κατὰ τοῦ περὶ διδακτικῶν βιβλίων τῆς μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως νόμου τῆς 14 Ἰανουαρίου 1893, ἐπ' ἐσχάτων ἐπιταθεῖσαι, προῦκάλεσαν, ὡς γνωστόν, καὶ πάλιν τὴν προσοχὴν τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας καὶ τὴν σύστασιν Ἐπιτροπείας, ἔργον ἐχούσης τὴν ἐπισταμένην τοῦ νόμου τούτου μελέτην καὶ τὴν ὑποβολὴν εἰς τὴν Ἐπιστημονικὴν Ἐταιρείαν γνώμης στηριζομένης εἰς ἀμερόληπτον καὶ ἀκριβῆ κατὰ τὸ ἐνὸν τῆς ἀληθείας ἐξέτασιν.

Ἡ ἐπιτροπεῖα αὕτη, ἀποτελουμένη ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Ν. Χατζιδάκη, τοῦ κ. Π. Π. Οἰκονόμου, τοῦ κ. Θ. Μιχαλοπούλου καὶ ἑμοῦ, συνελθούσα δις ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πρώτου τῶν εἰρημένων μελῶν, τοῦ καὶ ἀντιπροέδρου τῆς Ἐταιρείας, ἐξεπλήρωσε ταχέως τὴν ἀνατεθεισάν εἰς αὐτὴν ἐντολήν, λαμβάνει δὲ ἥδη τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Ἐταιρείαν τὸ πόρισμα τῆς ἑαυτῆς ἐργασίας.

Ἡ Ἐπιτροπεῖα, ἐξετάσασα τὸν περὶ διδακτικῶν βιβλίων τῆς μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως νόμον, προσέκρουσε κυρίως εἰς τὴν θεμελιώδη τοῦ νόμου τούτου βᾶσιν, ἥτοι εἰς τὸ 1 ἄρθρον αὐτοῦ, —θεωρεῖ δὲ τὸ ἄρθρον τοῦτο πολλῆς καὶ πάντοδαπῆς ζημίας πρόξενον.

Κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν τοῦ εἰρημένου ἁρθρου παράγραφον :

«Ὁ διαγωνισμὸς τῶν διδακτικῶν βιβλίων γίνεται κατὰ τριετίαν, ἐγκρίνεται δ' ἐν αὐτῷ ἐν μόνον βιβλίον πρὸς διδασκαλίαν ἐκάστου μαθήματος. Τῶν δὲ ἐγκεκριμένων βιβλίων γίνεται χρῆσις ἐπὶ τρία σχολικὰ ἔτη μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς ἐκθέσεως τῶν ἀγωνοδικῶν καὶ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν βιβλίων».

Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην ἐνὸς μόνου βιβλίου ἐγκρίσιν καὶ ἐπὶ τρία σχολικὰ ἔτη ἀδιάλειπτον χρῆσιν ἡ Ἐπιτροπεῖα θεωρεῖ ἀτοπώτατην διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους, οὓς αὐτὴ ὑπολαμβάνει *λίαν σπουδαίους καὶ σοβαροὺς* :

Κατὰ τὸ 3 ἄρθρον τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος νόμου τὸ ἐν τῷ διαγωνισμῷ ἐγκρινόμενον «ἐν μόνον βιβλίον πρὸς διδασκαλίαν ἐκάστου μαθήματος», οὗ γίνεται διηνεκῆς χρῆσις ἐπὶ τρία σχολικὰ ἔτη, εἶνε ἐκεῖνο, ὅπερ οἱ κριταὶ βραβεύουσιν ὡς *ἄριστον*, ἀλλ' ἡ Ἐπιτροπεῖα φρονεῖ ὅτι, ὑποβληθέντων πολλῶν δοκίμων διδακτικῶν συγγραμμάτων, τοιοῦτον ἀριστεῖον κατὰ τὰς πλείστας περιπτώσεις εἶνε ἀδύνατον ν' ἀπονεμηθῆ, προκειμένου μάλιστα περὶ διδακτικῶν βιβλίων τῆς μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ἐν οἷς δέον σοβαρώτατα νὰ ἐκτιμηθῆ οὐ μόνον ἡ ἐπιστημονικὴ τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ περιεχομένων ὀρθότης, ἀλλὰ καὶ ἡ χάρις τῶν μελλόντων δι' αὐτοῦ νὰ διδαχθῶσι παίδων ἐπιτηδεῖα τῶν διδαγμάτων ἐκθεσις, ἥτοι ἡ χρῆσις εὐλήπτου γλώσσης, ἡ χρῆσις παραστάσεων προσιτῶν εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν νέων, τὸ εὐμέθοδον τῆς κατατάξεως τῆς ὕλης καί, καθ' ὅλου εἰπεῖν, τὸ πρὸς παῖδας πρόσφορον τῆς συντάξεως τοῦ βιβλίου. Ἡ Ἐπιτροπεῖα νομίζει περιττὸν νὰ παραστήσῃ διὰ μακρῶν ὅτι ἡ σύνταξις διδακτικοῦ συγγράμματος, καὶ μάλιστα τῆς μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, χρῆζει ἰδίας τινὸς μεθόδου καὶ τέχνης καὶ φύσεως, καὶ ὅτι αὐτοὶ τῶν ἐπιστημόνων οἱ δοκιμώτατοι δύνανται νὰ ᾧσι χεῖριστοι διδακτικῶν βιβλίων συγγραφεῖς ἢ καὶ παντελῶς πρὸς τοιαῦτα συγγράμματα ἀνεπιτήδειοι. Ἡ Ἐπιτροπεῖα λοιπὸν φρονεῖ ὅτι *σπανιώτατα* μὲν τὸ ἄριστον δύναται νὰ ἐξευρεθῆ, πολλῶν ὑποβληθέντων δοκίμων ἔργων, συχνότατα δὲ δύναται νὰ συμβῆ ὥστε νὰ ὑποβληθῶσι πολλὰ βιβλία δόκιμα, ὑπερέχοντα ἰδίως τοῦτο μὲν κατὰ ταύτην, ἐκεῖνο δὲ κατ' ἐκείνην τὴν ἀρετὴν. Ἀλλ', οὕτω τοῦ πράγματος ἔχοντος, ἡ φράσις τοῦ 3 ἁρθρου τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος νόμου, καθ' ἣν «βραβεύουσιν οἱ κριταὶ τὸ ἄριστον τῶν ὑποβληθέντων βιβλίων», εἶνε κατὰ τὴν γνώμην τῆς Ἐπιτροπείας εὐνηχος φράσις, οὐδεμίαν κατὰ τὰς πλείστας περιπτώσεις πραγματικὴν ἀλήθειαν ἔχουσα.

Καὶ ὅμως ἡ κενὴ αὕτη φράσις δύναται κατὰ τὴν γνώμην τῆς Ἐπιτροπείας νὰ γένηται πολλῶν καὶ δεινῶν ἀδικημάτων πρόξενος.

Οὕτω δύνανται ν' ἀποκλεισθῶσι τῆς διδακτικῆς χρήσεως δοκιμώτατα βιβλία ἔνεκα

τοῦ ὡς ἀρίστου κριθέντος, καὶ ὁ ἀποκλεισμὸς οὗτος δύναται νὰ καταστῆ θανάσιμον τραῦμα οὐ μόνον τῆς φιλοτιμίας καὶ τοῦ ζήλου καὶ τῶν δαπανῶν χρόνον καὶ χρήματος τῶν συγγραφέων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐλευθερίας καὶ ἀληθείας. Διότι πᾶσαι αἱ ἡμέτεραι γνώσεις δὲν εἶνε κεκρυσταλλωμέναι, οὕτως εἰπεῖν, καὶ μαθηματικαί, ἀλλὰ ῥυθμίζονται ἢ διατυπῶνται, καὶ μάλιστα αἱ φιλοσοφικαὶ καὶ αἱ ἄλλαι θεωρητικαὶ ἡμῶν γνώσεις, κατὰ διάφορα συστήματα, ὧν τὸ κράτιστον εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἐξευρεθῆ διὰ τὴν μερικότητα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Βραβευομένου δ' ἐνὸς μόνου διδακτικοῦ βιβλίου ὡς κριθέντος ἀρίστου, συμβραβεύεται κατ' ἀνάγκην καὶ συναρριστεύει ἐπὶ τριετίαν καὶ τὸ δεῖνα φιλοσοφικὸν ἢ ἄλλο ἐπιστημονικὸν σύστημα, καὶ ταῦτα δι' ἀναγκαστικῆς ἀποκλεισμοῦ τοῦ ἐτέρου ὡσαύτως φιλοσοφικοῦ καὶ ὡσαύτως ἐπιστημονικοῦ συστήματος τοῦ ἐκτεθέντος ἐν δοκίμῳ βιβλίῳ μὴ κριθέντι ἀρίστῳ.

Ἰδιαζόντως δ' ἐτι ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῆς Ἐπιτροπείας τὸ τεράστιον τῆς πραγματικῆς ἀμοιβῆς, ἣν λαμβάνει ὁ βραβευθεὶς ἐν τῷ διαγωνισμῷ συγγραφεὺς τοῦ ἐνὸς ἀρίστου βιβλίου. Ἡ ἐπὶ τρία ὀλόκληρα σχολικὰ ἔτη εἰσαγωγὴ τοῦ συγγράμματος τούτου εἰς πάντα τὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους, δημοσία τε καὶ ἰδιωτικά, καὶ κατ' ἀκολουθίαν διὰ τὸ ἐπιζητούμενον τῆς ἐκπαιδεύσεως ὁμοιόμορφον καὶ εἰς αὐτὰ τοῦ ἐξω Ἑλληνισμοῦ τὰ σχολεῖα καθίσταται χρυσορροῖα ὑπὲρ τοῦ συγγραφέως Πακτωλός, ἅτε παρέχων εἰς αὐτὸν ἀμοιβήν, ἣν οὐδεὶς ποτ' ἐφαντάσθη μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν λογίων τοῦ ἔθνους, οὐδεὶς ἐκ τῶν διαπρεπῶν ἡμῶν συγγραφέων, οὐδεὶς ἐκ τῶν κατασχόντων ὑψίστα παρ' ἡμῖν δημοσία ἀξιώματα. Ἄραγε τοιαύτη ἀμοιβὴ δὲν εἶνε καθ' ὑπερβολὴν ὑπέρογκος, προκειμένου μάλιστα περὶ συγγραφέως βιβλίου τῆς μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως; Ἄραγε ὁ Πακτωλός οὗτος δὲν δύναται νὰ προσελκύσῃ εἰς τὰ εἶνηα αὐτοῦ νάματα τοὺς διαπρεπεῖς ἡμῶν ἐπιστήμονας, ἐξωθῶν αὐτοὺς εἰς συγγραφὴν μόνον διδακτικῶν βιβλίων τῆς μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, καὶ οὕτως ἐπιβάλλων αὐτοῖς ἐπιβλαβεστάτην ὀλιγομίαν πρὸς πᾶσαν ὑπερτέραν καὶ ἐπιστημονικότεραν πνευματικὴν παραγωγὴν; Ἄραγε τέλος παρὰ τὰς δόχτας τοῦ εἰρημένου Πακτωλοῦ δὲν δύνανται κατὰ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων νὰ στηθῶσι καὶ εὐτελεῖς τινες ἐκ πηλοῦ πεπλασμένοι ὑδρίαί,

καθιστάσαι ἀντικείμενον ἐμπορικῆς συναλλαγῆς τὸ ἀριστεῖον τοῦ βραβευθησομένου βιβλίου, καὶ μεταβάλλουσαι οὕτω τὸν στεφανίτην πνευματικὸν ἀγῶνα εἰς ἀγῶνα ἐμπορικῶς χρηματίτην; Ἡ Ἐπιτροπεῖα φρονεῖ ὅτι τὸ ἠθικῶς ἀδύνατον δὲν εἶνε δυστυχῶς πάντοτε καὶ κατὰ πράξιν τοιοῦτον.

Οὗτοι, φίλοι ἑταῖροι, εἶνε οἱ κυριώτατοι τῶν λόγων, δι' οὓς ἡ Ἐπιτροπεῖα προσέκρουσεν εἰς τὴν θεμελιώδη διάταξιν τῆς πρώτης καὶ δευτέρας παραγράφου τοῦ 1 ἁρθρου τοῦ περὶ διδακτικῶν βιβλίων τῆς μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως νόμου.

Τὰ ἐκτεθέντα κακὰ θεωρεῖ ἡ Ἐπιτροπεῖα γεννώμενα ἐκ τοῦ ὅτι ὁ διαγωνισμὸς τῶν διδακτικῶν βιβλίων θεμελιωδῶς ὀρίσθη ἐν τῷ νόμῳ ὡς διαγωνισμὸς περὶ τοῦ ἀρίστου διδακτικοῦ βιβλίου ἐκάστου μαθήματος. Κατὰ τὴν γνώμην τῆς Ἐπιτροπείας, ἂν ὁ νομοθετηθεὶς διαγωνισμὸς θεμελιωδῶς ὀρίσθη διὰ νέου νόμου ὡς διαγωνισμὸς τῶν ἀρίστων διδακτικῶν βιβλίων ἐκάστου μαθήματος, ὃ ἐστίν, ὡς διαγωνισμὸς, ἐν ᾧ ἐγκρίνονται πάντα τὰ πρὸς διδασκαλίαν ἐκάστου μαθήματος δόκιμα κριθέντα βιβλία, ἃ νῦν ἰσχύων νόμος μεταρρυθμίζεται σκοπιμώτατα, ἅτε ἀναιρουμένων καθ' ὀλοκλήριαν πάντων τῶν προειρημένων κακῶν καὶ πασῶν τῶν δυνατῶν καταχρήσεων, ὧν ἔνεκα δυστυχῶς ματαιοῦνται παντελῶς καὶ διακωμῶδεῖται ὁ εὐγενὴς τοῦ νόμου σκοπός.

Ἡ Ἐπιτροπεῖα φρονεῖ ὅτι διὰ τοῦ ὑπ' αὐτῆς προτεινομένου μέσου συστήματος, δηλαδὴ διὰ μεταβολῆς, ὡς εἴρηται, τοῦ νενομοθετημένου διαγωνισμοῦ περὶ ἀρίστου διδακτικοῦ βιβλίου εἰς διαγωνισμὸν περὶ ἀρίστων διδακτικῶν βιβλίων, ἐν ᾧ ἐγκρίνονται πάντα τὰ πρὸς διδασκαλίαν ἐκάστου μαθήματος δόκιμα κριθέντα συγγράμματα, καταπολεμεῖται ὡσαύτως ἐπιτυχῶς ἡ ἄλλοτε παρ' ἡμῖν κρατήσασα βιβλιοκαπηλία, διότι αἱ νῦν ἐν τῷ νόμῳ ὑπάρχουσαι ἔγγυήσεις εἰσὶν ἀρκούντως τελεσφόροι πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπόν.

Περὶ τῶν ἄλλων διατάξεων τοῦ περὶ διδακτικῶν βιβλίων τῆς μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως νόμου τῆς 14 Ἰανουαρίου 1893 καὶ περὶ τῶν ὀρισμῶν τοῦ ἐκτελεστικοῦ τοῦ νόμου τούτου βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 20 Φεβρουαρίου 1893 ἡ Ἐπιτροπεῖα ἔκρινε καλὸν μηδεμίαν ν' ἀποφῆνηται γνώμην, διότι, μεταρρυθμιζομένης τῆς βᾶσεως τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος νόμου ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς τοῦ Κράτους ἐξουσίας, νέον θὰ προκύψῃ νομοθέτημα, οὗτινος τὴν ἐν σχε-

δίω επίκρισιν δὲν θὰ παραλίπη βεβαίως νὰ ποιήσῃται ἐπ' ἀγαθῷ τῆς παιδείας καὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἢ Ἐπιστημονικῆ Ἐταιρείας.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 16 Φεβρουαρίου 1894.

Ἡ Ἐπιτροπεία

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Δ. ΒΑΛΒΗΣ, Εἰσηγητής.
ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ
Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ
Θ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΠΑΜΑΡΚΟΥ ΥΨΟΛΟΙ
ΕΝΩΣΙΩΝ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

(Συνέχεια)

Ἄλλ' ἡ εὐσυνειδήτος αὐτῆ τοῦ καθήκοντος μου ἐκπλήρωσις ὑπὲρ τῆς χώρας, ὑπὲρ ἧς ἔχομεν χύστη τὸ αἷμα ἡμῶν καὶ ὑπὲρ ἧς πληρώνομεν ἀδροτάτους φόρους, ἵνα παχύνωνται Παπαμάρκοι, ἐξώργισε τὸν εὐγενέστατον τοῦτον ἄνδρα καὶ ἔγραψεν Ὑψολοὺς εἰς δύο ὁγκώδεις τόμους, οἵτινες ἀριδῆλως δηλοῦσι εἰς ποῖον βαθμὴ στρώμα ἰλύος κυλῆται ὁ προϊστάμενος τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς παιδείας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἄν ὑπὸ τοιούτων ὕψων ἐκμηδενίζωνται αἱ ἀληθεῖς ὑπολήψεις τῶν πολιτῶν, τότε ὁ τόπος οὗτος ἐπλάσθη, ἵνα βασιλεύῃ ἡ μωρία καὶ φαυλότης καὶ ἄς ἔλθωσι νὰ κατοικήσωσιν αὐτὸν ὅλοι οἱ Παπαμάρκοι, ὅπου γῆς καὶ ἂν εὐρίσκωνται, ἂν εὐρίσκωνται καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι. Ἄλλὰ νομίζομεν ὅτι τὰ πράγματα ἔχουσιν ἄλλως. Τοῦτο συναιθάνεται καὶ ὁ Παπαμάρκου, ὅστις βλέπων ἐγγὺς τὸ τέλος τοῦ ἀθλίου αὐτοῦ βίου ζητεῖ νὰ σωθῇ ἐκ τῶν Ὑψολῶν του, χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ ὅτι αὐτοὶ θὰ γίνωσιν ὕψοι νὰ καταφάγωσι τὴν καρδίαν τοῦ ὕψλοδιαίτου τούτου ἀνθρώπου. Ἄλλὰ νῦν ἀφέντες πάντα ταῦτα ἐρχόμεθα ἀμέσως, εἰς τὸ κύριον ἡμῶν θέμα.

Ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν ἐκ καρδίας τὸν κ. Παπαμάρκον διὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ὕλης, ἐξ ἧς ἀπετελέσθησαν οἱ Ὑψοὶ του. Γινώσκοντες τὴν ἀνθρωπὸν μετ' ἀκριβείας καὶ θεωροῦντες αὐτὸν ὀλέθριον εἰς τὸν κλάδον τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσίως, δι' ὃν οὐδαμῶς εἶναι παρεσκευασμένος, εἰχομεν ἀνάγκην, ἵνα κυρώσωμεν τοὺς διευχυρισμούς μας, πάντων τῶν ἐπιστῆμων πιστοποιητικῶν, ἃ ἤδη εὐρίσκωμεν μετ' ἐπιμελείας

καὶ τάξεως ἐκτεθειμένα ἐν τοῖς Ὑψοῖς τοῦ κ. Παπαμάρκου. Καὶ νῦν ἄνευ κόπου προβαίνομεν εἰς τὸ ἔργον ἡμῶν ἐπικαλούμενοι τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου. Πρὶν δὲ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ κύριον ἡμῶν θέμα παρακαλοῦμεν τὸν ἀναγνώστην νὰ μὴ ὑπολάβῃ τὸν ἀγῶνα τοῦτον προσωπικόν. Ἐνταῦθα δὲν πρόκειται νὰ ἐξευτελισώμεν τὸ πρόσωπον τοῦ κ. Παπαμάρκου, οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἀποβλέπομεν εἰς τοῦτο, ἡμεῖς ἐνδιαφερόμεθα νὰ πεισθῇ ὁ κόσμος ὅλος καὶ μάλιστα οἱ ἐξ ὑπερμέτρου φιλοφροσύνης καὶ ἐμπιστοσύνης παραδώσαντες αὐτῷ τὸν κλάδον τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσίως πρὸς διοίκησιν καὶ νομῆν ὅτι ἀπειλεῖ τὸν κλάδον τοῦτον παντελῆς ἐρήμωσις, ἂν δὲν ληφθῶσι σύντονα μέτρα πρὸς περιστολὴν τῆς αὐθαιρεσίας καὶ μωρίας, ὅτι καὶ ἐν τῇ δημοτικῇ ἐκπαίδευσί ἐγγὺς εἶναι ὁ χρόνος, ὅτε θὰ εἰπωμεν τὸ περιλαλητὸν αἰδοῦ τέλος πάντων ἐπὶ τῶν ἡμεῶν καὶ ἐνταῦθα.»

Καὶ ἡ μὲν πτώχευσις ἡ οἰκονομικῆ, ὅσον ἀνιάρὰ καὶ ἀπελπιστικῆ καὶ ἂν εἶναι, ἔχει καὶ τὸ καλὸν ὅτι φέρει τὸ ἔθνος εἰς συναίσθησιν τῆς καταστάσεώς του καὶ τῆς πτώσεώς του καὶ ἐξεγείρει ἐν αὐτῷ τὴν φιλοτίμιαν νὰ ἀνακτῆσθαι τὸ ἀπολεσθὲν διὰ λελογισμένης ἐν τῷ μέλλοντι πολιτείας. Ἄλλὰ πτώχευσις ἐκπαιδευτικῆ δηλοῖ ἀποξήρανσιν πάσης ζωογόνου ἰκμάδος, παντὸς ὅ,τι ἔχει ὁ ἀνθρώπος εὐγενές καὶ μέγα, δηλοῖ κατὰ πτωσιν τοῦ ἔθνους εἰς τὴν βαρβαρότητα καὶ εἰς τὴν ἀπώλειαν. Μοί φαίνεται δὲ ὅτι πάντα τὰ προταθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Παπαμάρκου μέτρα ἄλλα μὲν μᾶλλον ἄλλα δὲ ἤττον τοιοῦτον ἐκπαιδευτικὸν ὄλεθρον ἀπεργάζονται καὶ τοιούτων ὄντων θεωροῦμεν ὕψιστον καθήκον νὰ ἀντεπεξέλθωμεν κατ' αὐτῶν, ἵνα διασώσωμεν τὰ σχολεῖα ἀπὸ τὰς μεταρρυθμίσεις ἀνθρώπου, ὅπως πρὸς τοιοῦτον μέγαν σκοπὸν ἀπαρασκευοῦ καὶ ἀνικάγου. Ὅτι δὲ δὲν παρεσκευάσθη πρὸς σκοποὺς μεταρρυθμιστικῶς τῆς παιδείας ἡμῶν δι' εἰδικῶν παιδαγωγικῶν σπουδῶν καὶ ἄλλοτε διευχυρίσθημεν τοῦτο, διότι γινώσκομεν τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ, διότι εἶδομεν τὰ ἔργα αὐτοῦ πάντα τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο ἀποτυγχάνοντα περιφανῶς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, ἀναλαμβάνομεν δὲ καὶ νῦν νὰ ἀποδείξωμεν καὶ διὰ τῶν ἐπιστῆμων κειμένων, ἃ παρέσχεν ἡμῖν κατὰ Θεοῦ εὐδοκίαν ἡ μεγαλοπρεπὴς τοῦ κ. Παπαμάρκου μωρία καὶ ἀβέλτεριά ἐν τοῖς Ὑψοῖς του.

(ἀκολουθεῖ.)